

**การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำ
คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง**
**A Study of Creative Tourism Potentiality in Area of Khlong
Pa Payom-Khlong Ta Nae Basin Community, Pattalung Province.**

นิจกานต์ หนูอุไร*

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

*e-mail: nitchakarn156@gmail.com

Nitchakarn Noo-urai

Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

Received: May 28, 2019

Revised: July 5, 2019

Accepted: July 18, 2019

บทคัดย่อ

จังหวัดพัทลุงมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวมากมาย ประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งกำเนิดหนังตะลุงโนราห์และยังคงรักษาเอกลักษณ์ศิลปะการแสดง สืบทอดมาถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับวิถีชีวิต และการทำกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง จำนวน 42 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอศรีบรรพต จำนวน 8 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอควนขนุน จำนวน 11 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอป่าพะยอม จำนวน 4 แห่ง โดยมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งพิจารณาจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถกำหนดเค้าโครงของชุดกิจกรรม และเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ตักศิลาไสยเวทย์ สมุนไพรเมืองพัทลุง” เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “วิถีนาพัทลุง ชมตลาด กินอาหารเมืองลุง” และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “เกษตรคนต้นน้ำ เรียนรู้ตำนานป่าเขา”

คำสำคัญ: ศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดพัทลุง คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ

Abstract

Phatthalung province has many tourism resources consist of natural attractions, historical and cultural attractions as an origin of shadow puppet arts and Manora dance that maintain a unique performing art inherited the present. Creative tourism in Klong Pa Phayom - Klong Ta Nae Basin Community Phatthalung Province is generated value from cultural and a unique lifestyle. Creative tourism provides an opportunity for visitors to engage in local people lifestyle, culture, and give a new experience from tourism activities. The objectives of this study were to explore creative attractions in the area of Klong Pa Phayom - Klong Ta Nae Basin Community Phatthalung Province and evaluate the potential of attractions for creative tourism. Sample group is a group of people who lived in the area of Klong Pa Phayom - Klong Ta Nae Basin Community Phatthalung Province. The samples consisted of 42 people which chose by purposive sampling. Research instruments is creative tourism potential form for Klong Pa Phayom - Klong Ta Nae Basin Community Phatthalung Province. Qualitative data was analyze by descriptive data analysis. Quantitative data analysis used descriptive statistics include percentage and average.

The results show that there are 8 attractions in Si-Banphot district, 11 attractions in Khuan Khanun district, and 4 attractions in Pa Phayom district. Creative tourism development based on strengths and potential of attractions that can be developed as a creative tourism attraction. The theme of tourism activities and tourist routes consist of creative tourism attraction 3 themes are “The magic spells and Phatthalung herb”, “Phattalung rice field, local creative market and local Phattalung food”, and “The upstream agriculture and forests legendary”

Keywords: Tourism Potential, Creative Tourism, Phattalung Province, Khlong Pa Payom-Khlong Ta Nae

บทนำ

การท่องเที่ยวของโลกมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางบวก ซึ่งงานวิจัยระดับสากลหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สามารถผลักดันให้เศรษฐกิจโลกสามารถเติบโตได้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโลกมากขึ้น (Ministry of Tourism and Sports, 2017) สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากการที่ไทยมีทำเลที่ตั้ง ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว และความเป็นไทย ทำให้มีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมาก ได้แก่ การเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และอรรถาธิบายไม่ตรีของคนไทย นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศยังเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าไทยต้องประสบกับปัญหาความไม่แน่นอนทางการเมือง นักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเดินทางเข้ามามากขึ้นและสร้างรายได้ให้แก่ไทยมากขึ้น มีการใช้จ่ายต่อหัวเพิ่มมากขึ้น (Ministry of Tourism and Sports, 2017)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการเดินทางท่องเที่ยว (New Travel Paradigm) จากการเดินทางท่องเที่ยวแบบเดิมในยุคแรก ๆ ที่ให้ความสนใจกับการพักผ่อน หย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) มาสู่การเดินทางท่องเที่ยวในยุคที่สอง ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และใส่ใจกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว (Sustainable Tourism) และยุคที่สาม ในกระแสการท่องเที่ยวที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นย้ำถึงความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว ผู้มาเยือน (Visitor-Guest) กับเจ้าของบ้าน (Host) ประสบการณ์แท้/ปฏิบัติการจริงที่นักท่องเที่ยวได้มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Active Participation) ทำให้เกิดความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่การท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place) (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2013)

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการนำเสนอโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพอย่างสร้างสรรค์ ผ่าน

การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรม การเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกันกับชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ในสถานที่นั้น ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นแครายได้ (Sortakul, 2016) และมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่แท้จริง (Authentic Experiences) ให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและทักษะอย่างสร้างสรรค์ผ่านผู้คนในชุมชนและวัฒนธรรม (Richards, 2011)

จังหวัดพัทลุงมีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลายประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งกำเนิดหนังตะลุงโนราห์และยังคงรักษาเอกลักษณ์ศิลปะการแสดง สืบทอดมาถึงปัจจุบัน (Phatthalung Province, 2016) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง จะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับวิถีชีวิต แนวคิด และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว จากงานวิจัยการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ของ Aussawatrirattanakul, et al., (2016) ได้กล่าวถึงพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยคลองป่าพะยอม มีคลองป่าพะยอมเป็นลำน้ำหลัก ซึ่งมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ไหลจากอ่างเก็บน้ำป่าพะยอมที่ตำบลเกาะเต่า มีความยาว 33 กิโลเมตร ไหลผ่านพื้นที่ชุมชนหลัก คือ ชุมชนตำบลบ้านพร้าว และตำบลป่าพะยอม ซึ่งปัจจุบันมีลักษณะเป็นชุมชนหนาแน่น มีตลาด ร้านอาหาร ร้านค้า หมู่บ้าน และอาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นสำหรับลุ่มน้ำย่อยคลองท่าแนะ มีคลองท่าแนะเป็นลำน้ำหลัก มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ความยาวประมาณ 38 กิโลเมตร โดยตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต บริเวณวัดถ้ำเก่า เป็นจุดเริ่มต้นหลักของการใช้ประโยชน์จากน้ำในคลองท่าแนะของชุมชน จากนั้นน้ำจะไหลผ่านชุมชนหลักในอำเภอควนขนุน ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรหนาแน่น ประกอบด้วย ตลาด อาคารพาณิชย์ บ้านเรือน นอกจากนี้ พื้นที่บริเวณคลองท่าแนะ-คลองป่าพะยอมยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน ซึ่งปัญหาที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวแบบเอี่ยมชม/ซื้อของ (Passive Consumption) ซึ่งขาดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวหรือเจ้าบ้าน คือ การลงมือทำจริง (Active Consumption) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Richards & Raymond, 2000)

ดังนั้น การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ โดยผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงได้ ทั้งยังเป็นข้อมูลเพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ ทำให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และใช้ความร่วมมือระหว่างนักวิจัยชุมชนในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ ดังนี้

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยนักวิจัยลงสำรวจพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยการสังเกตการณ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง กับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และชาวบ้านในพื้นที่

2. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยทีมนักวิจัยลงพื้นที่จัดเวทีแสดงความคิดเห็น โดยให้ประชาชนเป็นผู้ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ที่สามารถทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ซึ่งในขั้นตอนนี้นักวิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง

ผู้ให้ข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่อุทยาน

แห่งชาติเขาปู่-เขาย่า เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชาวบ้านที่อาศัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าตอ เจ้าของตลาดใต้โหนด เจ้าของสวนต้นน้ำกาแปสด และกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดเวทีระดมความคิดเห็น เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประชากร คือ กลุ่มประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 42 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขาย่า อำเภอสรีบรรพต จำนวน 15 คน สมาชิกชมรมวัดบ้านสวน อำเภอกวนขนุน จำนวน 12 คน และสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบางหล่อ อำเภอป่าพะยอม จำนวน 15 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งผู้ตอบแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องเข้าใจบริบทการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน ซึ่งแปลผลค่าคะแนนการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และชุมชน โดยคำนวณจากสูตรการคำนวณความกว้างของชั้น สามารถกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ได้ดังนี้

ช่วงคะแนนที่ได้	ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00	สูงที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20	สูง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60	น้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80	น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้มาจากการสังเกตการณ์เพื่อตรวจสอบทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว และการระดมความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง กำหนดพื้นที่ในการศึกษาในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอสรีบรรพต อำเภอกวนขนุน และอำเภอป่าพะยอม

ขอบเขตด้านเนื้อหา ดำเนินการวิจัยใน 2 ส่วน คือ การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ

ผลการวิจัย

นักวิจัยจำแนกผลการวิจัยตามพื้นที่อำเภอในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอสรีบรรพต อำเภอกวนขนุน และอำเภอป่าพะยอม มีรายละเอียด ดังนี้

ผลการวิจัยของพื้นที่อำเภอสรีบรรพต

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอสรีบรรพต ใช้เส้นทางถนนหมายเลข 4164 โดยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอสรีบรรพต และผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 วัดตะพาน เป็นวัดที่มีโรงเรียนอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ประกอบศาสนกิจของประชาชนในบริเวณใกล้เคียง

1.2 น้ำตกเหวี่ยงทอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในการดูแลของอุทยานเขาปู่เขาย่าและจากคำบอกเล่าของ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า เป็นน้ำตกที่มีต้นเหวี่ยงใหญ่ 3-4 คนโอบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีน้ำตกธรรมชาติ มีพื้นที่เล่นน้ำ พักผ่อนหย่อนใจ มีการสร้างฝายด้วยท่อซีเมนต์เพื่อกั้นน้ำและดิน ซึ่ง

ทำให้บังคับทัศนียภาพด้านธรรมชาติเล็กน้อย แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อทำฝายด้วยท่อซีเมนต์ทำให้มีแอ่งน้ำและพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวลงเล่นน้ำ สภาพถนนเป็นหลุม บ่อ ตลอดตั้งแต่ทางเข้าจนถึงแหล่งท่องเที่ยว และถนนมีขนาดเล็ก ป้ายบอกทางเข้าน้ำตกมีตั้งแต่บริเวณสามแยกโรงเรียนเขาปู่ แต่เมื่อมาถึงทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวป้ายบอกทางไม่เด่นชัด

1.3 วัดไผ่ประดิษฐ์ เป็นวัดที่ทำศาสนกิจสำหรับประชาชนในพื้นที่

1.4 ถ้ำฤๅษี เป็นถ้ำที่มีพระพุทธรูปและรูปปั้นฤๅษี ทางเข้าจากถนนใหญ่ประมาณ 500 เมตร เป็นถนนซีเมนต์ เดินขึ้นไปบนภูเขาเป็นถ้ำที่มีพระพุทธรูป และรูปปั้นฤๅษี เป็นที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังมีเคยมีพระมาจำวัดอยู่ถ้ำนี้ เพื่อปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิ

1.5 วัดถ้ำพระเก๋า เป็นวัดที่ทางเข้าอยู่ตรงข้ามกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาปู่ ซึ่งเข้าจากถนนใหญ่ ประมาณ 400 เมตร ต้องเดินขึ้นบันไดไปบนเขาประมาณ 200 ขั้น จะมีถ้ำซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป 3 องค์ ซึ่งวัดถ้ำพระเก๋านี้ มีพิธีหล่อเทียนพรรษาวิถีชุมชนในวันเข้าพรรษา

1.6 ควนໄຫຼດ เป็นจุดชมวิวด้านธรรมชาติ ซึ่งเห็นวิวทิวทัศน์ของป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ในบริเวณอำเภอศรีบรรพต และสักการะพระพุทธรูป

1.7 อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีลานการจัดกิจกรรม และมีที่พัก

สำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าชมเส้นทางธรรมชาติ

1.8 สวนต้นน้ำ กาแฟสด อยู่ในตำบลเขาย่า เป็นแหล่งเรียนรู้ การเพาะเห็ด การทำห้วยเชื้อเห็ด การเลี้ยงเป็ด การเพาะต้นอ่อนทานตะวัน การเลี้ยงปลา ทั้งยังเป็นร้านกาแฟ และขายผลผลิตทางการเกษตรจากสวน สามารถเปิดอบรม การทำเชื้อเห็ด การเพาะเห็ด ได้หลากหลายชนิด โดยเฉพาะเห็ดแครงที่เป็นที่นิยมในภาคใต้

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอศรีบรรพต พบปัญหาที่สำคัญสำหรับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า ทำให้สิทธิในการถือครองที่ดินของชาวบ้านเป็น นส.3 ซึ่งสามารถทำประโยชน์ได้เพียงการเกษตร จึงไม่สามารถเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือทำกิจการเพื่อการพาณิชย์ได้

2. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอศรีบรรพต

ผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขาย่า (ตารางที่ 1 และ 2)

ตารางที่ 1 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอศรีบรรพต

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	การบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ยรวม	การแปลผล
1. น้ำตกเหวี่ยงทอง	3.57	3.10	2.80	2.64	3.03	ปานกลาง
2. ควนໄຫຼດ	3.47	3.22	2.67	2.55	2.97	ปานกลาง
3. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า	3.73	3.15	1.27	3.89	3.01	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุงสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชนอำเภอศรีบรรพต

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	การบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ยรวม	การแปลผล
1. วัดตะพาน	2.87	2.42	2.17	2.20	2.41	น้อย
2. วัดไสประดู่	2.68	2.37	2.53	2.31	2.47	น้อย
3. ถ้ำฤๅษี	3.08	2.30	2.43	2.47	2.57	น้อย
4. วัดถ้ำพระเก๋า	3.27	2.70	2.80	2.61	2.85	ปานกลาง
5. สวนต้นน้ำ กาแฟสด	2.65	3.30	2.67	2.71	2.83	ปานกลาง

จากข้อมูลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอศรีบรรพต พบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 3 แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. น้ำตกเหวี่ยงทอง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

2. ควนไข่หัด ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

3. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน มี 5 แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. วัดตะพาน ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

2. วัดไสประดู่ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

3. ถ้ำฤๅษี ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีศักยภาพในระดับปานกลาง ส่วนศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีคะแนนประเมินเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย

4. วัดถ้ำพระเก๋า ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

5. สวนต้นน้ำ กาแฟสด ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยของพื้นที่อำเภอควนขนุน

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอควนขนุน ใช้เส้นทางถนนหมายเลข 4164 และถนนหมายเลข 4187 รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยว และชาวบ้านที่อาศัยบริเวณในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอควนขนุนทั้งหมดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน และไม่พบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสามารถสรุปแหล่งท่องเที่ยวอำเภอควนขนุนได้ดังนี้

1. ตลาดใต้โหนด เป็นตลาดที่ขายสินค้าพื้นบ้าน ซึ่งจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ โดยชาวบ้านในพื้นที่จะนำผลผลิตทางการเกษตรและอาหารพื้นบ้านมาจำหน่าย

2. วัดท้ายวัง เป็นวัดประกอบศาสนกิจและทำบุญของประชาชนบริเวณใกล้เคียง

3. วัดพิกุลทอง เป็นวัดประกอบศาสนกิจและทำบุญของประชาชนบริเวณใกล้เคียง

4. ตลาดสวนไผ่ขวัญใจ เป็นตลาดสีเขียว ที่เปิดให้ชาวบ้านเข้ามาขายสินค้าและอาหารพื้นบ้าน โดยอยู่ในสวนไผ่มีความร่มรื่นและสะท้อนถึงวัฒนธรรมพื้นบ้าน

5. วัดสุวรรณวิชัย อยู่บริเวณด้านหลังตลาดควนขนุน เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของประชาชนใกล้เคียง

6. วัดป่าตอ เป็นวัดประกอบศาสนกิจและทำบุญของประชาชนบริเวณใกล้เคียง

7. วัดดอนศาลา เป็นวัดที่มีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่นำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

8. วัดบ้านสวน เป็นวัดประกอบศาสนกิจและทำบุญของประชาชนบริเวณใกล้เคียง และเป็นวัดที่มีประเพณีการทำข้าวเหนียวดำยา รวมถึงเป็นวัดที่มีการรวบรวมภูมิปัญญาในการทำยาสมุนไพร

9. วัดภูเขาทอง เป็นวัดที่มีซากฟอสซิลสัตว์เลื้อยคลาน และมีรอยพระพุทธรูป ประดิษฐานอยู่บนเขา

10. วัดเขาอ้อ เป็นวัดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพัทลุง มีเรื่องเล่าหรือตำนานเกี่ยวกับขุนพันธรักษ์ราชเดชซึ่งเป็นพี่กวีและไสยเวทย์ ทำให้เป็นวัดที่มีชื่อเสียงมีผู้คนมาสักการะบูชาพระและแวะเวียนเข้ามาทำบุญกันมากมาย

11. นาโปแก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชาวนา จังหวัดพัทลุง พร้อมชมวิวทิวทัศน์ท้องนา

2. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอควนขนุน

ผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน โดยสมาชิกชมรมวัดบ้านสวน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุงสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน อำเภอควนขนุน

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	การบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ยรวม	การแปลผล
1. ตลาดใต้โหนด	3.71	3.83	3.54	3.60	3.67	สูง
2. วัดท้ายวัง	2.00	2.25	2.04	2.47	2.19	น้อย
3. วัดพิกุลทอง	2.35	2.50	2.29	2.50	2.41	น้อย
4. ตลาดสวนไผ่ขวัญใจ	3.50	3.35	3.21	3.42	3.37	ปานกลาง
5. วัดสุวรรณวิชัย	2.75	2.98	2.92	3.17	2.95	ปานกลาง
6. วัดป่าตอ	2.00	2.54	2.13	2.62	2.32	น้อย
7. วัดดอนศาลา	2.40	2.33	2.13	2.63	2.37	น้อย
8. วัดบ้านสวน	3.88	3.56	3.42	3.68	3.63	สูง
9. วัดภูเขาทอง	2.96	2.83	2.54	2.98	2.83	ปานกลาง
10. วัดเขาอ้อ	3.69	3.50	3.63	3.77	3.64	สูง
11. นาโปแก	3.73	3.46	2.58	3.68	3.36	ปานกลาง

จากข้อมูลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอควนขนุน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน มี 11 แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ตลาดใต้โหนด ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง

2. วัดท้ายวัง ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

3. วัดพิกุลทอง ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

4. ตลาดสวนไผ่ขวัญใจ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

5. วัดสุวรรณวิชัย ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว และศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

6. วัดป่าตอ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

7. วัดดอนศาลา ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย ส่วนการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

8. วัดบ้านสวน ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง

9. วัดภูเขาทอง ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

10. วัดเขาอ้อ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง

11. นาโปแก ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

ผลการวิจัยของพื้นที่อำเภอป่าพะยอม

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอป่าพะยอม โดยใช้เส้นทางถนนหมายเลข 4163 สำหรับบริเวณ

ต้นน้ำคลองป่าพะยอม โดยนักวิจัยได้ลงพื้นที่ในการค้นหาโจทย์วิจัยกับผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านบางหลอ มีความต้องการการท่องเที่ยวเพื่อหารายได้เสริมให้แก่ชาวบ้าน เนื่องจากราคายางและผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ซึ่งการท่องเที่ยวที่มีชาวบ้านสนใจ คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยกิจกรรมที่ชาวบ้านได้ดำเนินการรวมกลุ่มกันในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงผึ้ง กลุ่มจักสานหวาย รวมถึงในพื้นที่ยังมีฤดูกาลผีเสื้อ ฤดูกาลนกเงือก และมีปลาด่าน้ำที่สามารถพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตาม จากการลงสำรวจข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของคลองป่าพะยอม พบแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม ส่วนใหญ่เป็นแหล่งหาปลาน้ำจืดของชาวบ้าน ไม่ได้มีพื้นที่สำหรับรองรับแหล่งท่องเที่ยว แต่สามารถแวะชมวิวทิวทัศน์ได้

1.2 สวนลุงปลื้ม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ซึ่งลุงปลื้มได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ 2558 มีลักษณะการท่องเที่ยวแบบการศึกษาดูงานจากหน่วยงานราชการและภาคเอกชน

1.3 วัดท่าโกวนาราม เป็นวัดที่มีศูนย์เด็กเล็กในวัด และเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของชาวบ้านใกล้เคียง

1.4 แหล่งท่องเที่ยวต้นน้ำ หมู่บ้านบางหลอ สำหรับหมู่บ้านบางหลอเป็นหมู่บ้านต้นน้ำคลองป่าพะยอม และคลองบางเหริ่ง ทำให้หมู่บ้านนี้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการเกษตร ต้นน้ำของหมู่บ้านบางหลอเป็นน้ำตกธรรมชาติที่ต้องเดินเท้า ปั่นจักรยาน เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว ที่คงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ การที่มีฤดูกาลผีเสื้อในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูกาลนกเงือกในช่วงเดือนกรกฎาคม ทั้งยังสามารถเดินทางท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติเพื่อดูพันธุ์ไม้ต้นน้ำ ดูปลาด่าน้ำที่หายากและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูง การหาหอยโล่ที่ต้องหาในตอนกลางคืนมาทำอาหารท้องถิ่น

2. ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอป่าพะยอม

จากแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอป่าพะยอมข้างต้น ผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบางหลอ อำเภอป่าพะยอม (ตารางที่ 4 และ 5)

ตารางที่ 4 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอป่าพะยอม

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	การบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ยรวม	การแปลผล
1. อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม	3.44	2.50	1.50	2.51	2.49	น้อย
2. แหล่งท่องเที่ยวต้นน้ำหมู่บ้านบางหล่อ	3.59	2.70	2.70	3.56	3.14	ปานกลาง

ตารางที่ 5 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุงสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน อำเภอป่าพะยอม

แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	การบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ยรวม	การแปลผล
1. สวนลุงปลื้ม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	3.10	3.19	2.50	2.80	2.90	ปานกลาง
2. วัดท่าโกวนาราม	1.85	2.23	1.81	2.46	2.09	น้อย

จากข้อมูลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอป่าพะยอม พบว่าศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 2 แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด
2. แหล่งท่องเที่ยวต้นน้ำ หมู่บ้านบางหล่อ มีศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ส่วนศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน จำนวน 2 แหล่งท่องเที่ยว มีผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

1. สวนลุงปลื้ม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการของแหล่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย
2. วัดท่าโกวนาราม ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ซึ่งการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากเป็นจังหวัดการท่องเที่ยวเมืองรองภายใต้แคมเปญ AMAZING THAILAND GO LOCAL ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเติบโตของชุมชน และกระจายโอกาสในเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Roekveerawattana (2010) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ใช้อุปทานเป็นตัวผลักดัน (Supply-Drive Tourism) จะคำนึงถึงชุมชนและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นของชุมชนเอง การมุ่งเน้นแหล่งท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การรักษาวัฒนธรรม และการทำงานร่วมกับชุมชนต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้มีความอยู่รอดของวิถีดั้งเดิมที่ยังคงรักษาได้แม้จะมีการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่นเดียวกันนั้น Chopthamdee & Siriwong (2017) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน สภาพภูมิทัศน์ต่าง ๆ ก็ได้รับการพัฒนาให้สวยงามดึงดูด

นักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองท่าแนะ-คลองป่าพะยอม โดยผลจากการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุงนั้นพบว่า ในพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอ มีลักษณะของรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามลักษณะภูมิศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงมีเอกลักษณ์เฉพาะและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความแตกต่างกัน ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ควรมี 2 รูปแบบ โดยใช้แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Basic Modes of Implementation of Creative Tourism) ได้แก่

1. การใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นการสร้างกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเจ้าของบ้าน และผู้มาเยือน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่เสริมสร้างการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาในชุมชนการท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การทำงานศิลปหัตถกรรม เป็นต้น

2. การใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว เป็นการสร้างบรรยากาศเพื่อเพิ่มเสน่ห์ให้กับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านการจัดงานกิจกรรม เทศกาลงานเมือง หรือแม้กระทั่งการพัฒนาเมือง (Phumisatan, Dachum & Manawakul, 2015)

เมื่อพิจารณาจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และผลการวิจัยในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มากำหนดเค้าโครง (Theme) ของชุดกิจกรรม และเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3 เส้นทาง ดังนี้

1. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ตักศิลาไสยเวทย์ สมุนไพรเมืองพัทลุง”

แนวคิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตักศิลาไสยเวทย์ สมุนไพรเมืองพัทลุง ได้แนวความคิดจากวัดในพื้นที่อำเภอควนขนุน ที่มีชื่อเสียงโด่งดังเรื่องวิทยาคมทางไสยศาสตร์ โดยเฉพาะชื่อเสียงในพิธีแห่ขบวนและการแพทย์แผนโบราณ โดยพิธีที่สำคัญ มี 4 พิธี คือ

1. พิธีเสกขันธ์ให้กิน เป็นการเอาน้ำที่เชื่อว่ามีสรรพคุณด้านการอยู่ยงคงกระพัน หรือมหาอุด มาลงอักขระเลขยันต์

ทางเวทมนต์คาถา และนำไปให้พระอาจารย์เป็นผู้ปลุกเสก ซึ่งมีความเชื่อว่าานเหล่านี้มีเทพารักษ์คอยคุ้มครองรักษา

2. พิธีหุงข้าวเหนียวดำ เป็นพิธีที่จัดกระทำ 2 ครั้ง คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 และวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นการนำวนต่าง ๆ หรือยาสมุนไพร ไม่ต่ำกว่า 180 ชนิด มาต้มเอาน้ำยาใช้ในการหุงข้าวเหนียวดำ ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้อยู่ยงคงกระพัน เป็นเมตตามหานิยม

3. พิธีเสกน้ำมันงาดิบ สำหรับพิธีเสกน้ำมันงาดิบ ทำพร้อมกับพิธีหุงข้าวเหนียวดำ โดยเชื่อกันว่าหากกินน้ำมันงาดิบแล้วจะอยู่ยงคงกระพัน มีเมตตามหานิยม

4. พิธีแห่ขบวน เป็นพิธีกรรมชั้นสูงทางไสยศาสตร์ การแห่ขบวนเป็นการที่บุคคลลงไปในอนแขนน้ำว่านยาที่ได้ปลุกเสกตามหลักวิชาไสยศาสตร์ เพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน

นอกจากพิธีกรรมทางไสยเวทย์แล้ว ในพื้นที่อำเภอควนขนุนยังเป็นแหล่งของสูตรสมุนไพรโบราณที่ใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และทดลองทำยาสมุนไพรได้อย่างไรก็ตาม สูตรสมุนไพรโบราณมีชาวบ้านนำสูตรไปจัดทำเป็นสินค้า ได้แก่ ยานวด ยาหม่อง ชาสุขภาพ เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีพิธีกรรมทางไสยเวทย์ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเรียนรู้พิธีกรรมได้นั้น ประกอบด้วยวัดเขาอ้อ และวัดบ้านสวน ซึ่งจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แหล่งท่องเที่ยวทั้งสองแหล่งมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง เนื่องจากการรวมกลุ่มสมาชิกของวัด มีผู้ที่สามารถให้ข้อมูลพิธีกรรมไสยเวทย์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สำหรับพิธีกรรมทั้ง 4 พิธี สามารถเรียนรู้ได้ในวัดเขาอ้อ อย่างไรก็ตาม พิธีการหุงข้าวเหนียวดำ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมพิธีและรับข้าวเหนียวดำได้ในวัดบ้านสวนด้วย นอกจากนี้ ที่วัดบ้านสวนยังมีสูตรสมุนไพรโบราณที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาทดลองทำกิจกรรมการทำสมุนไพรได้

เส้นทางการท่องเที่ยว เส้นทางการท่องเที่ยว 1 วัน (One-Day Trip) โดยมีแหล่งท่องเที่ยว 2 จุด คือ จุดแรก วัดเขาอ้อ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ และพิธีไสยเวทย์ โดยเข้าเยี่ยมชมวัด และสถานที่จัดทำพิธีไสยเวทย์ จุดที่สอง วัดบ้านสวน เรียนรู้สูตรสมุนไพรพัทลุงโบราณ ร่วมกิจกรรมการทำยาสมุนไพร ซึ่งอาจเป็นยาสมุนไพรง่าย ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำและนำกลับบ้านเป็นของที่ระลึกได้ เช่น น้ำมันไพร ยาหม่อง ยาอายุวัฒนะ เป็นต้น

2. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “วิถีนาพัทลุง ชมตลาด กินอาหารเมืองลุง”

แนวคิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ วิถีนา พัทลุง ชมตลาด กินอาหารเมืองลุง ได้แนวความคิดจากวิถี การทำนาของชาวพัทลุงที่มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมในการทำนา รวมถึงการเป็นแหล่งอาหารพื้นบ้านที่มีความหลากหลาย อร่อย ถูกปาก การมีอาหารทั้งของควาของหวานที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น งานฝีมือจากกระจูดและกะลา รวมถึงการแสดง พื้นบ้านที่จะมีเด็ก ๆ มาแสดง ได้แก่ การรำโนราห์ การเล่น อังกะลุง เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนพัทลุง

แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว 3 แหล่งที่สะท้อนวิถี ชีวิตของชาวนาพัทลุง วิถีอาหารการกินพื้นบ้าน และเป็นตลาด อนุรักษ์วัฒนธรรมและกรีนมาร์เก็ตของคนเมืองลุง ประกอบด้วย ตลาดใต้โหนด ตลาดสวนไผ่ขวัญใจ และนาโปแก

1. ตลาดใต้โหนด เป็นตลาดที่มีการจำหน่ายผลผลิต ในท้องถิ่น มีอาหาร ขนมพื้นบ้าน งานฝีมือจากกะลา และ กระจูด ซึ่งผลิตโดยวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น รวมถึงการแสดง ศิลปวัฒนธรรม มีมุมพักผ่อน ห้องสมุด ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ของผู้เป็นแรงบันดาลใจในการก่อตั้งตลาด คือ คุณกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ที่นักท่องเที่ยวสามารถอ่านงานเขียนของคุณกนกพงศ์ ได้ กิจกรรมที่สามารถก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่เปิดประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย การเปิด โอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ได้แก่ ข้าวยาบักขี้ได้ เป็นต้น โดยตลาดใต้โหนดเปิดทุกวันอาทิตย์

2. ตลาดสวนไผ่ขวัญใจ หรือตลาดป่าไผ่สร้างสุข โดดเด่นด้วยการเป็นตลาดที่ตั้งอยู่ในป่าไผ่ ทำให้เกิดความร่มรื่น โดยภายในตลาดจำหน่ายอาหาร ขนม และงานหัตถกรรม พื้นบ้าน นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมการทำสาธิต โดยการนำ ต้นสาธิตและเครื่องมือการทำแปงสาธิตและนักท่องเที่ยว ลองทำแปงสาธิตได้ นอกจากนี้ ยังมีการแสดงศิลปะพื้นบ้าน ได้แก่ การรำโนราห์ การแสดงอังกะลุง จากเด็ก ๆ โรงเรียน ใกล้เคียงกับตลาด โดยตลาดสวนไผ่ขวัญใจเปิดทุกวันเสาร์

3. นาโปแก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยว เรียนรู้วิถีการทำนาของชนพัทลุง นักท่องเที่ยวสามารถศึกษา เรียนรู้ภูมิปัญญาการทำนาของชาวพัทลุง โดยจำลองวิถีการ ทำนา ได้แก่ การไถนาด้วยควาย การดำนา การยกยอ การ สืบข้าวด้วยครก เป็นต้น รวมถึงภายในแหล่งท่องเที่ยวมีการ จำหน่ายอาหาร และเปิดบริการที่พักนำปลายนาด้วย นาโปแก เปิดเช้าให้ชมฟรีทุกวัน

เส้นทางการท่องเที่ยวนี้ 1 วัน (One-Day Trip) หรือ 1 วัน 1 คืน โดยมีจัดท่องเที่ยว 2 จุด ซึ่งหากนักท่องเที่ยวเดินทาง ท่องเที่ยวเที่ยวในวันเสาร์ จุดแรกในการท่องเที่ยว คือ ตลาด สวนไผ่ขวัญใจ ร่วมทำกิจกรรมการทำแปงสาธิต การทำอาหาร

และขนมพื้นบ้าน ชมศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การทำหัตถกรรม จากกระจูด แต่หากนักท่องเที่ยวเดินทางในวันอาทิตย์ จุดแรก คือ ตลาดใต้โหนด ร่วมทำกิจกรรมการทำอาหารและขนม พื้นบ้าน การชมศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หัตถกรรมจากกระจูด การอ่านงานเขียนและเพลิดเพลินกับกาแฟรสเข้ม จุดที่ 2 นาโปแก กิจกรรมการเรียนรู้วิถีการทำนาของชาวพัทลุง แหล่ง ท่องเที่ยวนี้นี้เหมาะสำหรับการเข้ามาเยี่ยมชมในช่วงยามเย็น นักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมวิถีชีวิตทัศน์ของท้องทุ่งนา และเหมาะ สำหรับการพักผ่อน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวมีการบริการ ที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย โดยกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีภูมิปัญญาการทำนาของชาวพัทลุง

3. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “เกษตร คนต้นน้ำ เรียนรู้ตำนานป่าเขา”

แนวคิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกษตรคน ต้นน้ำ เรียนรู้ตำนานป่าเขา ได้แนวความคิดจากการที่อำเภอ ศรีบรรพต และอำเภอป่าพะยอมเป็นพื้นที่ต้นน้ำ มีป่าที่ทำให้ เกิดความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรน้ำ และดินที่เหมาะสม สำหรับ การทำเกษตร รวมถึงเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า ทำให้ป่าไม้ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวนี้ จึงเหมาะสมในการเป็นแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยว 4 แหล่งที่สะท้อนถึงการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างประสบการณ์เชิงเกษตรและ เชิงนิเวศได้ ดังนี้

1. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า กิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ การเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ

2. เครือข่ายการท่องเที่ยวตำบลเขาปู่ เขาปู่มีแหล่ง ท่องเที่ยวทางการเกษตร ซึ่งกิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ หัตถกรรม ไม้กวาด การเรียนรู้ในสวนสมุนไพรต้นน้ำ การแปรรูปสมุนไพร ชาขง เครื่องแกงทำมือ การแปรรูปกล้วยฉาบที่กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรบ้านป่าตอ สวนสละ นอกจากนี้ ในตำบลเขาปู่ ยังมี แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาที่สำคัญซึ่งเป็นตำนานเล่าขานและ ใช้เป็นพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมการหล่อเทียนพรรษา ของชุมชนในวันเข้าพรรษา คือ ถ้ำพระเก๋า ซึ่งนักท่องเที่ยว สามารถสักการะพระเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลพร้อมกับ บรรยายกาศป่าเขาซึ่งต้องเดินขึ้นไปบนเขาประมาณ 200 ชั้น จะมีถ้ำซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป 3 องค์

3. เครือข่ายการท่องเที่ยวตำบลเขาเย่า เป็นการรวมตัว กันของเกษตรกรในตำบลเขาเย่าในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย ออโต้ฟาร์ม สวนลุงพุด สวนไทร สวนไขโดด สวนต้นน้ำ สวนมะพร้าว น้ำหอมกิตติ

เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลายด้านการเกษตร ได้แก่ การทำก้อนเห็ดแครง การปลูกต้นอ่อนทานตะวัน การเลี้ยงผึ้งอู การทำเกษตรสวนผสม การปลูกสละ เป็นต้น นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลเขายายยังเปิดอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนนักศึกษา นักท่องเที่ยวที่สนใจในการทำเกษตรแบบผสมผสาน รวมถึงชิม ผลไม้ทางการเกษตรตามฤดูกาล ซึ่งมีรสชาติที่ดีและปลอดภัยจากสารเคมี และผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร

4. แหล่งต้นน้ำบ้านบางหล่อ อำเภอป่าพะยอม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ส่วนใหญ่ประชาชนจะเป็นเกษตรกร แต่อย่างไรก็ตาม บริเวณป่าต้นน้ำคลองป่าพะยอม เป็นพื้นที่ที่สามารถเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ เช่น การมีสวนสละ หรือสวนผสม คลองต้นน้ำ การเลี้ยงผึ้งชันโรง การแปรรูปกล้วยฉาบ มันฉาบ การเก็บหอยโล่ การทำไม้กวาด เป็นต้น ซึ่งสามารถเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม เรียนรู้ และมีประสบการณ์ในแหล่งท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวนี้ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และเรียนรู้การทำอาหารพื้นถิ่น ได้แก่ น้ำพริกทำม้ง แกงหอยโล่ ผักกูด ปลาหมัก เป็นต้น รวมถึงในช่วงก่อนเดือนเมษายนของทุกปีเป็นฤดูกาลผีเสื้อโดยผีเสื้อจำนวนมากจะออกมาบินดินโป่ง บริเวณต้นน้ำ และในเดือนกรกฎาคมจะมีนกเงือกอพยพมาอยู่ในป่าบริเวณนี้

เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน หรือ 2 วัน 2 คืน โดยมีจุดท่องเที่ยว 3 จุด คือ จุดแรก อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า เยี่ยมชมผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์ การชมถ้ำมัจฉา และชมวิถีที่ผาผึ้ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถพักในที่พักของอุทยานได้ จุดที่สอง เครือข่ายการท่องเที่ยวตำบลเขาปู่ และเครือข่ายการท่องเที่ยวตำบลเขาย่า ทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การทำก้อนเห็ดแครง การปลูกต้นอ่อนทานตะวัน การเลี้ยงผึ้งอู หัตถกรรมไม้กวาด การเรียนรู้ในสวนสมุนไพรต้นน้ำ การแปรรูปสมุนไพรชาขง เครื่องแกงทำมือ การแปรรูปกล้วยฉาบที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าตอ สวนสละ เป็นต้น และแวะสักการะ ถ้ำพระเก่า จุดที่ 3 แหล่งต้นน้ำบ้านบางหล่อ กิจกรรม ได้แก่ การมีสวนสละ หรือสวนเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงผึ้งชันโรง การแปรรูปกล้วยฉาบ มันฉาบ การเก็บหอยโล่ การทำไม้กวาด การเยี่ยมชมคลองต้นน้ำ การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ พันธุ์ไม้ธรรมชาติ และการทำอาหารพื้นบ้าน

สรุป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลอง

ท่าแนะ จังหวัดพัทลุง และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอศรีบรรพต จำนวน 8 แหล่ง แบ่งออกเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 3 แหล่ง ประกอบด้วย น้ำตกเหวเรียงทอง ควนไข่หัด และอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ซึ่งทั้ง 3 แหล่ง มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน จำนวน 6 แหล่ง ประกอบด้วย วัดตะพาน วัดไผ่ประดู่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าตอ ถ้ำฤๅษี วัดถ้ำพระเก่า สวนต้นน้ำ กาแฟสด สำหรับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า วัดตะพาน วัดไผ่ประดู่ ถ้ำฤๅษี มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับน้อย ส่วนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าตอ วัดถ้ำพระเก่า และสวนต้นน้ำ กาแฟสด มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง

2. แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอควนขนุน จำนวน 11 แหล่ง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน โดยตลาดใต้โหนด วัดบ้านสวน วัดเขาอ้อ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับสูง รองลงมา ตลาดสวนไม้ขมิ้นใจ วัดสุวรรณวิชัย วัดภูเขาทอง และนาโปแก มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง และวัดท้ายวัง วัดพิกุลทอง วัดป่าตอ และวัดดอนศาลา มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับน้อย

3. แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอป่าพะยอม จำนวน 4 แหล่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 แหล่ง คือ อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม และแหล่งท่องเที่ยวต้นน้ำหมู่บ้านบางหล่อ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และชุมชน 2 แหล่งประกอบด้วย สวนลุงปลื้มเศรษฐกิจพอเพียง และวัดท่าโกวนาราม ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม และวัดท่าโกวนาราม มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับน้อย แหล่งท่องเที่ยวต้นน้ำหมู่บ้านบางหล่อ และสวนลุงปลื้ม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. จากการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยภาครัฐ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม เป็นต้น มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นน้อย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวควรเปิด

โอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว หรือการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการร่วมมือกับกลุ่มหรือเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจะเป็นกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน และสนับสนุนชุมชนด้วยการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม เส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางในงานวิจัยนี้ เครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชน หรือผู้ประกอบการการท่องเที่ยว สามารถนำไปใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจได้

2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การมีแผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบล โดยการให้เครือข่ายการท่องเที่ยวในตำบลเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว และจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ถนน ป้ายบอกทาง ไฟถนน เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและเน้นความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวใช้พลังงานสะอาด เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นบทความในโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปีงบประมาณ 2560 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สกว. สำหรับโอกาสและเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัยโครงการนี้ และขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยทักษิณในการดำเนินการประสานงานโครงการ รวมถึงขอขอบคุณชาวบ้านชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ให้ข้อมูลและสนับสนุนการวิจัยในโครงการนี้

References

Aussawatirattanakul, K., Disuwan, V., Raman, T., Kuarak, C., Topitak, K., Amonviriyachai, V., Baukwan, B., Dungjinda, P., Tipkeaw, A. P. (2016). *Participatory Water Management for Sustainable Quality of Life Improvement of Basin Community People: The Case Study of Khlong Pa Payom - Khlong Ta Nae, Pattalung Province Phase 2* (Research Report). The Thailand Research fund. [in Thai]

Chopthamdee, Y., & Siriwong, P. (2017). Creative tourism in Thaka Floating Market for senior tourists. *Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journal*, 6(1), 1-13. [in Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (2017). Ministry of Tourism and Sports Strategic Plan No. 4 (2017-2021). Retrieved 14 February 2018 from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689. [in Thai]

Phatthalung Province. (2016). Phatthalung Province Information. Retrieved January, 14, 2018 from <http://www.phatthalung.go.th/old/paper2.pdf>. [In Thai]

Phumisatan, S., Dachum, P., & Manawakul, N. (2015). *Assessing Potential of Tourist Destinations for Creative Tourism Development Trat Province* (Research Report). The Thailand Research fund. [in Thai]

Richard, G. (2010). Creativity Tourism and Cultural Events. *Proceeding of the 2nd Forum on UNESCO Creative Cities Network*. Incheon: Republic of Korea.

_____. (2011). Creativity and tourism: the state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225-1253.

Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News no, 23*, 16-20. ISSN 1388-3607.

Roekveerawattana, S. (2010). The study of the potential of palm furnace agricultural tourism management. *Research and Development Journal*, 2, 21-29. [in Thai]

Sortakul, V. (2016). Service Design Force- Creating a new power for tourism in Nan. Retrieved 17 January 2018 from <https://web.tcdc.or.th/en/Articles/Detail/service-design-force>. [in Thai]